

پویشگران آینده امیدبخش

گزارش سیاستی

از توافق شکننده تا معاهده پایدار؛ فرصت تاریخی تهران و واشنگتن پیش از انتخابات

میان دوره‌ای

امیر پارسا گرمسیری

دانشجوی دکتری مطالعات آمریکا دانشگاه تهران

www.paiab.org

۲۷ فروردین ۱۴۰۵

پایاب دانشگاهی

دیدگاه‌ها و نظرات مطرح شده در مقالات این بخش، بیانگر دیدگاه‌های نویسندگان آن‌هاست و لزوماً منعکس کننده مواضع موسسه پایاب نیست.

تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده علیه ایران را می‌توان به‌طور کلی در دو دسته متمایز اما درهم‌تنیده طبقه‌بندی کرد: تحریم‌های اولیه که تعامل شهروندان و شرکت‌های آمریکایی با ایران را ممنوع می‌کند و تحریم‌های ثانویه که با هدف بازداشتن بازیگران غیرآمریکایی از همکاری اقتصادی با ایران اعمال شده‌اند. همین ساختار چندلایه موجب شده است که لغو مؤثر، پایدار و نهائی تحریم‌ها، برخلاف تصور رایج، صرفاً در اختیار رئیس‌جمهور آمریکا و نیز منحصر به مذاکرات محدود نباشد.

بر این مبنا، می‌توان نتیجه گرفت مفهوم «صلح جامع و پایدار» که طی ماه‌های اخیر چندین بار از سوی وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران مطرح شده، تنها در قالب یک *معاهده رسمی میان ایران و آمریکا* (به عنوان یک شرط لازم و نه کافی) و از رهگذر مذاکراتی جامع، امکان تحقق دارد، آن هم با لحاظ این واقعیت که دو مولفه ی قدرت و منافع در کیفیت و چگونگی محتوا و ماندگاری تعهدات در روابط بین الملل تعیین کننده اند. به این معنی که حتی پایداری معاهدات (Treaties) به عنوان عالیترین و معتبرترین سطح از قراردادهای و توافقات بین المللی، موکول به برقراری برتری منافع معاهده نسبت به مضرات آن برای طرفین است.

در این چارچوب، شرایط سیاسی کنونی در واشنگتن واجد اهمیتی کم‌سابقه است. اگر ایران در مذاکرات پیش‌رو با دولت دونالد ترامپ به توافقی دست یابد، با توجه به اکثریت جمهوری خواهان در کنگره، این توافق می‌تواند از حمایت ساختاری کنگره برخوردار شده و به یک معاهده رسمی تبدیل شود. چنین تحولی، می‌تواند یکی از اصلی ترین نگرانی‌های ایران درباره شکنندگی توافق‌ها با آمریکا را تا حد امکان برطرف و یکی از شروط لازم پایداری توافق را تامین کند.

همزمان، بازه زمانی باقی‌مانده تا انتخابات میان‌دوره‌ای کنگره آمریکا، یک فرصت تاریخی برای هر دو طرف محسوب می‌شود. این مقطع زمانی نه‌تنها برای ایران، بلکه برای ترامپ و حزب جمهوری خواه نیز اهمیت دارد. دستیابی به یک معاهده ترک تخاصم و رفع خطر هسته ای ایران (به تعبیر آنها) می‌تواند به‌عنوان یک دستاورد بزرگ سیاست خارجی، موقعیت ترامپ و جمهوری خواهان را در رقابت‌های انتخاباتی تقویت کند. از این منظر، صلح می‌تواند به‌طور واقعی یک بازی برد-برد برای دو طرف ایران و آمریکا باشد.

تا آنجایی که به ایران مربوط می‌شود این فرصت در شرایطی پدید آمده است که توانمندی‌های کم‌نظیر کشور در مواجهه نظامی اخیر، جایگاه آن را در موازنه قدرت منطقه‌ای و جهانی به‌طور محسوسی ارتقا داده است. در چنین وضعیتی، رفع کامل تحریم‌ها و ورود ایران به مسیر توسعه اقتصادی، می‌تواند بهترین جبران برای خسارت‌های وارده باشد؛ وضعیتی که ایران را در موقعیتی بی‌سابقه در معادلات قدرت جهانی قرار می‌دهد.

در حالیکه پایان جنگ بدون رفع تخاصم و بدون صلحی جامع و پایدار، خطر گرفتار شدن ایران را در چرخه‌ای فرسایشی از فشارهای اقتصادی، مخاطرات امنیتی و بی‌ثباتی راهبردی، برای مدتی نامعلوم به دنبال دارد. در این صورت بیم آن می‌رود سرمایه‌ی اجتماعی که متأثر از حوادث تلخ و دردناک دی ماه به شدت آسیب دیده بود و به دلیل مقاومت ملی افتخارآمیز چهل روزه تا حدودی ترمیم شد، بار دیگر به علت مشکلات و تنگناهای اقتصادی وحشتناک ناشی از تداوم تحریم‌ها و خسارات ناشی از جنگ اخیر، دچار آسیب ناگهانی یا دست کم فرسایش تدریجی شود.

از این رو، ایران اکنون به جای همصدایی با رقبای سیاسی داخلی و بین‌المللی ترامپ در تحقیر او و دلخوش بودن به تضعیف بی‌سابقه‌ی وجاهت سیاسی رئیس‌جمهور آمریکا در افکار عمومی، باید بر تبدیل تهدید موقعیت فعلی ناشی از خشم و استیصال رئیس‌جمهور آمریکا به فرصتی برای تحقق حداکثری منافع راهبردی خود تمرکز کند، حتی اگر تامین منافع راهبردی ایران به قیمت تامین منافع تاکتیکی ترامپ و حزب جمهوری خواه تمام شود. وقت برای همنوایی با موج شماتت جهانی علیه آمریکا و رئیس‌جمهورش بسیار است، حتی می‌توان آن را بر عهده‌ی تاریخ نهاد، نه تاریخی دور، تنها چند سال دیگر.